

UDC 37.01:001.891:316.7](045)
DOI 10.35433/pedagogy.2(121).2025.5

TERMINOLOGICAL ANALYSIS OF SOCIO-HUMANITARIAN EDUCATION AS AN INTERDISCIPLINARY PHENOMENON

M.-O. O. Yershov*

The article provides a terminological analysis of the concept of "socio-humanitarian education" as an interdisciplinary phenomenon, substantiating its meaning, functions and objectives. It has been established that in contemporary scientific discourse, there remains an active historical debate regarding the prioritisation of socio-humanitarian and natural sciences. It has been shown that the phenomenon of "socio-humanitarian education" has characteristics that complicate its unambiguous interpretation. These include: polysemy (the presence of several meanings that change depending on the context: a list of academic disciplines, the content and process of preparing individuals for life in society, a set of learning outcomes, etc.); semantic variability (indicates blurred meanings and shifts in semantic emphasis: "humanitarian", "humanistic", and "socio-humanitarian" are often used as synonyms in the same text); conceptual uncertainty (methodological vagueness, lack of a clear, consistent interpretation of the phenomenon not only in historical and pedagogical circles, but also in other professional environments: the phenomenon of "socio-humanitarian education" remains in a zone of conceptual uncertainty due to changing methodological guidelines); terminological instability (the term does not have a fixed or standardised meaning, which is very important in the history of pedagogy); theoretical and methodological ambiguity (socio-humanitarian education can be interpreted in different ways depending on the chosen approach: psychological, philosophical, social, etc., which is determined by its interdisciplinarity). A definition of socio-humanitarian education as an interdisciplinary phenomenon is proposed.

Key words: socio-humanitarian education, philosophy of education, upbringing, interdisciplinary approach, socio-humanitarian knowledge, humanities.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СОЦІОГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ ЯК МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ФЕНОМЕНА

М.-О. О. Єршов

У статті здійснено термінологічний аналіз поняття "соціогуманітарна освіта" як міждисциплінарного феномена, обґрунтовано його сутність, функції і завдання. З'ясовано, що в сучасному науковому дискурсі залишається активною історична дискусія щодо визначення пріоритетності соціогуманітарних і природничих наук. Показано, що феномен «соціогуманітарна освіта» має характеристики, які ускладнюють його однозначну

* PhD in Pedagogy, Director
(LLC "Ukrainian Centre for Dual Education", Zhytomyr)
my.yershov@gmail.com
ORCID: 0000-0002-6839-622X

інтерпретацію. Серед них: полісемія (наявність кількох значень, що змінюються залежно від контексту: перелік навчальних дисциплін, зміст і процес підготовки особистості до життя в суспільстві, сукупність результатів навчання тощо); семантична варіативність (вказує на розмитість сенсів і зміщення смислових акцентів: поняття "гуманітарний", "гуманістичний", "соціогуманітарний" часто в одному тексті вживаються як синоніми); концептуальна невизначеність (методологічна розмитість, відсутність чіткого, узгодженого тлумачення феномена не лише в історико-педагогічному, але і в інших фахових середовищах: феномен «соціогуманітарна освіта» залишається в зоні концептуальної невизначеності через зміну методологічних орієнтирів); терміносмислова нестабільність (термін не має сталого або стандартизованого значення, що дуже важливо в історії педагогіки); теоретико-методологічна багатозначність (соціогуманітарна освіта може інтерпретуватися по-різному залежно від обраного підходу: психологічного, філософського, соціального тощо, що зумовлюється його міждисциплінарністю). Запропоновано визначення соціогумантарної освіти як міждисциплінарного феномена.

Ключові слова: соціогуманітарна освіта, філософія освіти, виховання, міждисциплінарний підхід, соціогуманітарне знання, гуманітаристика.

Intoruction of the issue. Scientific research on the phenomenon of "socio-humanitarian education" has become relevant in connection with the russian federation's military aggression against Ukraine. and the transformations in contemporary geopolitics that it has determined, the social and humanitarian causes of which have not been sufficiently studied. At the same time, growing attention to this phenomenon in various fields of scientific knowledge has revealed the problem of its vague meaning, which needs to be clarified.

Current state of the issue. The theoretical basis of the study consists of works by domestic philosophers, historians and educators who substantiate the current status and prospects of social sciences and humanities in terms of their impact on the formation of personal and national resilience in conditions of socio-economic and geopolitical instability. To define the concept nature of "socio-humanitarian education", of considerable interest is the "humanitarian paradigm as a platform for education in the 21st century", as substantiated by Ukrainian philosophers P. Sukh and Yu. Saukh (the transition from a school of knowledge to a school of understanding; the harmonisation of teaching and upbringing, the expansion and enrichment of the worldview component of education) [14: 483-495], and the concept they formulated of the intelligentsia formation as a special social phenomenon and the problem of

Постановка проблеми. Наукове дослідження феномена "соціогуманітарна освіта" набуло актуальності у зв'язку з воєнною агресією рф проти України та детермінованими нею трансформаціями в сучасній геополітиці, соціальні й гуманітарні причини яких виявилися недостатньо вивченими. Водночас зростання уваги до цього феномена в різних галузях наукового знання виявило проблему розмитості його змісту, що потребує конкретизації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну основу дослідження становлять праці вітчизняних філософів, істориків і педагогів, які обґрунтовують сучасний статус і перспективи соціальних і гуманітарних наук з точки зору їх впливу на формування стійкості особистості й нації в умовах соціально-економічної та геополітичної нестабільності. Для визначення сутності поняття "соціогуманітарна освіта" значний інтерес становлять обґрунтована українськими філософами П. Сухом та Ю. Саухом "гуманітарна парадигма як платформа освіти ХХІ століття" (перехід від школи знань до школи розуміння; гармонізація навчання і виховання, розширення та збагачення світоглядної складової освіти) [14: 483-495], сформульована ними концепція формування інтелігенції як особливого соціального феномена та означена проблема вибору єдиної шкали особистісних характеристик особистості

choosing a single scale of personal characteristics (responsibility, professionalism, moral and ethical constants) [13: 2, 7]. From an ethical standpoint, transhumanism has been conceptualised as a project for human improvement, which raises the issue of understanding the category of responsibility [9: 97]. The conclusions of historians V. Smolii and O. Yas [15: 55, 66] regarding the current priorities of national social sciences and humanities related to the value shifts in the global world (creating an unbiased "scientific palette" of images depicting Ukraine at war; studying Ukraine's place and role in reformatting of the global world order; research into the nature of the russian-Ukrainian war and the temporal and spatial metamorphoses it has caused) and its main tasks (decommunisation, de-Sovietisation, de-Russification). In line with our vision on the essence of socio-humanitarian education is the idea of Ukrainian philologist O. Petrenko-Tseunova about the decisive but little-recognised influence of the humanities studies on Ukraine's geopolitical prospects (the consequences of the soviet discrediting of the humanitarian disciplines, problems of contemporary humanitarian policy in Ukraine and the world, tools for forming the views of Ukrainians and Europeans on their shared past and consensus on their common future) [13]. We also used the conclusions of Ukrainian researcher O. Baranovska [1: 51], who defined humanitarian education as "the priority development of general cultural components in the content of education aimed at forming personal maturity" among students. The study takes into account the concept of Ukrainian scholar L. Petrenko regarding the influence of civil society on the formation of the modern youth's value system [12: 26].

Aim of the research is to substantiate the essence, functions and tasks of the concept of "socio-humanitarian education" as an interdisciplinary phenomenon.

Results and discussion. Research on the transformation of socio-humanitarian education requires justification of certain theoretical, methodological and practical foundations and should be carried out at

(відповідальність, професіоналізм, морально-етична константа) [13: 2, 7]. З позицій етики здійснено осмислення теорії трансгуманізму як проєкту покращення людини, що актуалізує проблему розуміння категорії відповідальності) [9: 97]. До уваги було взято висновки істориків В. Смолія та О. Яся [15: 55, 66] щодо сучасних пріоритетів національної соціогуманітаристики, пов'язаних із ціннісними розломами глобального світу (створення об'єктивної "наукової палітри" образів воюючої України; вивчення місця й ролі України у переформатуванні глобального світоустрою; дослідження природи російсько-української війни і зумовлених нею часопросторових метаморфоз) та основних її завдань (декомунізація, дерадянізація, деросіізація). Суголосною з нашими баченням сутності соціогуманітарної освіти є ідея української філологині О. Петренко-Цеунової про визначальний, але малоусвідомлений вплив гуманітаристики на геополітичні перспективи України (наслідки радянської дискредитації гуманітарних дисциплін, проблеми сучасної гуманітарної політики в Україні і світі, інструменти формування погляду українців і європейців на спільне минуле та консенсусу щодо спільного майбутнього) [13]. Ми послуговувалися також висновками української дослідниці О. Барановської [1: 51], яка гуманітарну освіту визначає як "пріоритетний розвиток загальнокультурних компонентів у змісті освіти, спрямованих на формування особистісної зрілості" здобувачів освіти. У дослідженні враховано концепцію української вченої Л. Петренко щодо впливу громадянського суспільства на формування системи цінностей сучасної молоді [12: 26].

Метою статті є обґрунтування сутності, функцій і завдань поняття "соціогуманітарна освіта" як міждисциплінарного феномена.

Виклад основного матеріалу. Дослідження трансформації соціогуманітарної освіти потребує обґрунтування певних теоретичних, методологічних і практичних засад, має здійснюватися на загальнофілософському,

the general philosophical, general scientific, specific scientific and interdisciplinary levels. The theoretical foundations for studying the phenomenon of "socio-humanitarian education" involve conducting a conceptual and terminological analysis, identifying a system of views on its essence, and defining its conceptual idea and method of understanding in historical, pedagogical and related sciences. Given the need to explain contemporary transformations both in the public consciousness of Ukrainians and in the international system of values determined by the protracted war of the Russian Federation against Ukraine, the concept of "socio-humanitarian education" has become quite actively used in the mass media. At the same time, this phenomenon is much less discussed in scientific discourse. Therefore, it is important to conduct a conceptual and terminological analysis of this concept, which first requires determining its morphological structure as a complex or compound term. A complex term is formed from several bases, while a compound term is formed from two words combined together with a new special meaning and is a phrase used in a specific field of knowledge to denote a clear special concept. Therefore, the concept of "socio-humanitarian" can be classified as a complex term that combines two bases ("social" and "humanitarian"). Therefore, the term "socio-humanitarian education" can be considered compound, as it clearly defines "education" as the main field of application of the complex term "socio-humanitarian".

Social education is a pedagogical discipline that promotes the integration of individuals into social structures, ensuring their comprehensive development and social adaptation. Its aim is to formulate a personality capable of actively participating in social dialogue at various levels: between the individual and society, civil society and the state, and various social groups. The main objectives of social education are: developing social skills (learning effective interaction in a social environment); promoting social integration (adapting to different social roles and groups); raising

загальнонауковому, конкретно-науковому та міждисциплінарному рівнях. Теоретичні засади вивчення феномена "соціогуманітарна освіта" передбачають здійснення його поняттєво-термінологічного аналізу, виявлення системи поглядів на його сутність, визначення концептуальної ідеї, способу розуміння в історико-педагогічній і суміжних науках. З огляду на необхідність пояснення сучасних трансформацій як у суспільній свідомості українців, так і в міжнародній системі ціннісних координат, детермінованих затяжною війною російської федерації проти України, поняття "соціогуманітарна освіта" стало досить активно вживатися у мас-медіа. Водночас у науковому дискурсі цей феномен актуалізований значно менше. Тому важливо здійснити поняттєво-термінологічний аналіз цього поняття, що у першу чергу потребує визначення його морфологічної будови як терміну складного або складеного. Складний термін утворюється з кількох основ, а складений – із двох складених разом слів із новим спеціальним значенням і є словосполученням, що вживається в певній галузі знань, позначаючи чітко спеціальне поняття. Відтак, поняття "соціогуманітарний" можна кваліфікувати як складний термін, що поєднує дві основи ("соціальний" і "гуманітарний"). Тому термін-словосполучення "соціогуманітарна освіта" можна вважати складеним, оскільки він чітко визначає "освіту" як основну галузь вживання складного терміну "соціогуманітарний".

Соціальна освіта – це педагогічна дисципліна, що сприяє інтеграції індивідів у соціальні структури, забезпечує їх усебічний розвиток і соціальну адаптацію. Її метою є формування особистості, здатної активно брати участь у соціальному діалозі на різних рівнях: між індивідом і суспільством, громадянським суспільством і державою, різними соціальними групами. Основними завданнями соціальної освіти є: розвиток соціальних навичок (навчання ефективній взаємодії у соціальному оточенні); сприяння соціальній інтеграції (адаптація до різних соціальних ролей і груп),

social awareness (explaining social processes); developing social responsibility (forming an understanding of the consequences of one's actions and a willingness to take responsibility for them). In other words, social education concerns various spheres of public life, ensuring full participation of individuals in the public life of their own country (adult education; environmental, psychological, legal, economic education; work with marginalised groups, etc.). The concept of "socio-humanitarian education" can also be considered in several different aspects: as the preparation of a socially adapted, effective personality capable of realising their own Self-concept and building a successful professional career, preserving national identity, developing civic competence, gaining social experience, obtaining social recognition; as training specialists to perform certain social functions (training professionals to provide social support and assistance to all segments of the population) and adaptation of vulnerable groups to life in a changing and dynamic society (helping people in difficult life circumstances, promoting their integration or reintegration into society) [23].

In Ukrainian usage, the adjective "humanitarian" means belonging to the sciences that study humans and their culture, while in English usage, the word "humanitarian" emphasises human solidarity, assistance, protection, and the elimination of suffering, and can be defined as a method or action [24]. Thus, in both cases, humanitarian education is based on scientific achievements, the subject of which is man as a social (cultural, moral, spiritual) being and everything he has created [10]. In Ukrainian scientific discourse *humanitarian education* (from Latin "humanitas" – "human nature", "education", "spiritual nature") is defined as a complex of knowledge and disciplines in the field of social sciences and humanities [4] or humanities (philosophy, history, literature, art, culture, sociology, political science, etc.), which study humans and various aspects of human existence, exploring the spiritual, moral, social and cultural aspects of human

підвищення соціальної свідомості (роз'яснення соціальних процесів), розвиток соціальної відповідальності (формування розуміння наслідків власних дій та готовності за них відповідати). Тобто, соціальна освіта стосується різних сфер суспільного життя, забезпечуючи повноцінну участь особистості в суспільному житті власної країни (освіта дорослих; екологічна, психологічна, правова, економічна освіта; робота з маргіналізованими групами тощо). Поняття "соціогуманітарна освіта" можна також розглядати у кількох різних аспектах: як підготовку соціально адаптованої ефективної особистості, здатної до реалізації власної Я-концепції, побудови успішної професійної кар'єри, збереження національної ідентичності, розвитку громадянської компетентності, набуття соціального досвіду, отримання соціального визнання; як підготовку фахівців для виконання певних соціальних функцій (формування професіоналів для надання соціальної підтримки й допомоги усім верствам населення) та адаптація вразливих груп населення до життя у мінливому й динамічному суспільстві (допомога людям у складних життєвих обставинах, сприяння їх інтеграції чи реінтеграції в суспільство) [23].

В українському вживанні прикметник "гуманітарний" – означає приналежність до наук, що вивчають людину та її культуру, а в англomовному – слово "humanitarian" акцентує увагу на людській солідарності, допомозі, захисті, усуненні страждань і може визначатися як спосіб або дія [24]. Отже, в обох випадках, гуманітарна освіта базується на здобутках наук, предметом яких є людина як суспільна (культурна, моральна, духовна) істота та все нею створене [10]. В українському науковому дискурсі *гуманітарна освіта* (від лат. "humanitas" – "людська природа", "освіченість", "духовна природа") – визначається як комплекс знань і дисциплін у галузі соціально-гуманітарних [4] або гуманітарних наук (філософії, історії, літератури, мистецтва, культури, соціології, політології тощо), які вивчають людину

existence (critical thinking, morality, values, conscience, dignity, freedom, responsibility, the ability to understand, preserve and multiply the cultural heritage of humanity, etc.). Scientific discourse and educational practice offer various formulations and definitions of this concept, in particular: *the humanities paradigm of education* (an approach called the "paradigm of cognitive integrity", which views education as a holistic process, combining knowledge, skills, competencies, moral imperatives, and life values, promoting individual development and socialisation) [15]; *"humanitarian education for non-humanitarian specialties"* (humanities knowledge that is part of professional education, broadening the worldview of specialists in non-humanitarian specialties and contributing to their professional development; included in educational programs as general competencies).

In the practical activities of domestic educational institutions, the term *"social and humanitarian education"* is used to denote the direction of training in a specific list of specialties (011 Educational and Pedagogical Sciences, 035 Philology, 053 Psychology, Sociology, 054 Sociology, 231 Social Work, 232 Social Security, 281 Public Management and Administration, 017 Physical Culture and Sports) [17].

There is also a related term, *"humanistic education"*, which is justified as an educational concept focused on personal development and fostering a desire for freedom and the protection of human dignity and rights. This concept is based on three main aspects: the uniqueness of the individual; intellectual, emotional, social and moral development of the personality; critical thinking and freedom of choice. According to this concept, humanistic education aims to shape conscious and responsible citizens who are able to "interact with others, respect their rights and work for the good of society" [3]. That is, the terms "humanitarian education" and "humanistic education" are often used as synonyms, although the semantics of these concepts clearly have different origins. The component "humanitarian" is a field of knowledge that refers to sciences that

та різні аспекти людського буття, досліджуючи духовні, моральні, соціальні та культурні аспекти людського існування (критичне мислення, мораль, цінності, совість, гідність, свобода, відповідальність, здатність розуміти, берегти і примножувати культурні надбання людства тощо).

Науковий дискурс та освітня практика пропонують різні формулювання і визначення цього поняття, зокрема: *гуманітарна парадигма освіти* (підхід, названий "парадигмою цілісності пізнання", що розглядає освіту як цілісний процес, поєднуючи знання, вміння, компетентності, моральні імперативи та життєві цінності, сприяючи індивідуальному розвитку та соціалізації особистості) [15]; *"гуманітарна освіта для негуманітарних спеціальностей"* (гуманітарні знання, що є частиною професійної освіти, розширюючи світогляд фахівців негуманітарних спеціальностей та сприяючи їх професійному розвитку; включені до освітніх програм як загальні компетентності). У практичній діяльності вітчизняних закладів освіти використовується поняття *"соціально-гуманітарна освіта"* на позначення напряму підготовки за певним переліком спеціальностей (011 Освітні, педагогічні науки, 035 Філологія, 053 Психологія, соціологія, 054 Соціологія, 231 Соціальна робота, 232 Соціальне забезпечення, 281 Публічне управління та адміністрування, 017 Фізична культура і спорт) [17].

Функціонує також суміжний термін *"гуманістична освіта"*, що обґрунтовується як освітня концепція, зорієнтована на розвиток особистості, виховання у неї прагнення до свободи, захисту гідності і прав людини. В основу цієї концепції покладено три основні аспекти – унікальність людини; інтелектуальний, емоційний, соціальний і моральний розвиток особистості; критичне мислення і свобода вибору. Відповідно до зазначеної концепції гуманістична освіта покликана формувати свідомих і відповідальних громадян, здатних "взаємодіяти з іншими, поважати їх права і працювати на благо

determine the content of education (studying humans as individuals and as members of society) and defines the main educational goal (to develop general culture, critical thinking, and awareness of the essence of social and cultural processes). Instead, the "humanistic" component is a pedagogical approach that defines the philosophy of education (where the individual is the highest value), pointing to educational principles (personality-oriented learning, respect for the individual, development of their inner potential, etc.) and the method of transferring knowledge and experience. These concepts also have morphological differences. The word "humanitarian" comes from the Latin "humanitas" ("humanity", "culture", "education"), refers to the humanities and disciplines, and defines the system of knowledge about humans. The term "humanistic" comes from the Latin word "humanus" (human), derived from the nouns "humanism" (an ideology that recognises humans as the highest value) and "humanist" (a proponent of humanistic ideas), and defines a method of teaching and educating individuals. Therefore, "humanitarian education" defines what we teach (personality, society, culture), i.e., the content of education, while "humanistic education" refers to how we teach (respect for people, responsibility for their comprehensive harmonious development), i.e., the principles of transferring experience.

In the last decade, alongside the term "socio-humanitarian education", the concept of "socio-humanities" has come into use, which is interpreted as "strategies for representing and extrapolating the leading trends and prospects for the functioning of social and humanistic disciplines" [16: 55]. The Russian Federation's military aggression against Ukraine has significantly increased interest in this phenomenon, which Ukrainian scientists associate with the state of society, its readiness to counter enemy propaganda, and its ability to mount national resistance. In this regard, the phenomenon of "national socio-humanities" has become one of the key concepts [16: 55].

суспільства" [3]. Тобто, поняття "гуманітарна освіта" і "гуманістична освіта" часто вживаються як синоніми, хоча семантика цих понять очевидно має різне походження. Складник "гуманітарна" – це сфера знань, що вказує на науки, які визначають зміст освіти (вивчають людину як особистість і як члена суспільства) і визначає основну освітню мету (формуванню загальної культури, критичне мислення, усвідомлення сутності соціальних і культурних процесів). Натомість, складник "гуманістична" – це педагогічний підхід, що визначає філософію освіти (де людина є найвищою цінністю), вказуючи на освітні принципи (особистісно орієнтоване навчання, повага до особистості, розвиток її внутрішнього потенціалу тощо) і спосіб передачі знань і досвіду. Мають ці поняття і морфологічні відмінності. Слово "гуманітарний" походить від латинського "humanitas" ("людяність", "культура", "освіченість"), стосується гуманітарних наук і дисциплін і визначає систему знань про людину. Поняття "гуманістичний" походить від лат. "humanus" (людський), утворюється від іменника "гуманізм" (ідеологія, що визнає людину найвищою цінністю), "гуманіст" (носії гуманістичних ідей) і визначає спосіб навчання і виховання особистості. Отже, "гуманітарна освіта" – визначає те, що ми вчимо (особистість, суспільство, культуру), тобто зміст освіти, а "гуманістична освіта" – означає те, як ми вчимо (повага до людини, відповідальність за її всебічний гармонійний розвиток), тобто – принципи передачі досвіду.

В останнє десятиліття поруч із терміном "соціогуманітарна освіта" стало вживатися поняття "соціогуманітаристика", що тлумачиться як "стратегії репрезентації й екстраполяції провідних тенденцій і перспектив функціонування суспільних та гуманістичних дисциплін" [16: 55]. Воєнна агресія РФ проти України значно активувала інтерес до цього феномена, з функціонуванням якого українські вчені пов'язують стан суспільства, його готовність до протидії ворожій пропаганді та здатність чинити

Therefore, it is quite obvious that the concept of "socio-humanitarian education" is related to many sciences that study the interrelations between humans and society: philosophy, history, sociology, political science, cultural studies, ethics, aesthetics, law, religious studies, psychology, etc. Thus, the Great Ukrainian Encyclopaedia defines humanitarian education as "a body of knowledge in the field of social sciences and humanities and related practical skills and abilities" [5]. SlovnykUA defines "humanitarian" as "belonging to the social sciences that study humans and their culture" [7]; The Great Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language, explaining the essence of the concept of "humanitarian", equates the meaning of social and humanitarian sciences [6]. In the sociology of education, education is seen as a "*sociocultural institution*" [20] that makes sure knowledge is created, stored, and used in real life [19]. The NGO "Institute for Social and Humanitarian Policy" defines its goal as "the comprehensive development of the individual as a person and the highest value of society, their talents, intellectual, creative and physical abilities, the formation of values and competencies necessary for self-realisation, and the education of responsible citizens" [8]. Therefore, it should be acknowledged that in the modern scientific field there is no clear distinction between "social" and "humanitarian", which confirms the unique interdisciplinarity of the phenomenon under study.

This "dualism" of the phenomenon of "socio-humanitarian education" can be explained by the commonality of social and humanitarian subjects, the complexity of their classification, the controversial nature of historiography, and the existence of different approaches to justifying their differences from the natural sciences. For example, in contemporary scientific discourse on this subject, there are still two very old theories with opposing meanings. The first prefers "rational" sciences, while the second prefers social sciences and humanities. Representatives of the

національний спротив. У зв'язку з цим до ключових понять стали відносити феномен "національна соціогуманітаристика" [16: 55].

Отже, цілком очевидно, що зміст поняття "соціогуманітарна освіта" пов'язаний із багатьма науками, що досліджують взаємозв'язки людини і суспільства: філософією, історією, соціологією, політологією, культурологією, етикою, естетикою, правознавством, релігієзнавством, психологією тощо. Так, "Велика українська енциклопедія" визначає гуманітарну освіту як "комплекс знань у галузі *соціально-гуманітарних* наук і пов'язаних із ними практичних навичок і вмінь" [5]. СловникUA визначає "гуманітарний" як такий, що "належить до суспільних наук, що вивчають людину і її культуру" [7]; Великий тлумачний словник української мови, пояснюючи сутність поняття "гуманітарний" ототожнює значення суспільних і гуманітарних наук [6]. У соціології освіти, освіта розглядається як "*соціокультурний інститут*" [20], що забезпечує виробництво, накопичення знань та їх використання в практичній діяльності [19]. ГО "Інститут соціогуманітарної політики" визначає свою мету як: "всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян" [8]. Отже, варто визнати, що в сучасному науковому полі не існує чіткого розмежування "соціального" й "гуманітарного", що підтверджує унікальну міждисциплінарність досліджуваного феномену.

Такий "дуалізм" феномена "соціогуманітарна освіта" пояснюється спільністю предметів соціальних і гуманітарних наук, складністю їх класифікації, полемічністю історіографії та існуванням різних підходів до обґрунтування їх відмінностей від наук природничих. Наприклад, у сучасному науковому дискурсі з цього приводу досі

former justify their position by the significance and influence of high technologies that satisfy the rapidly growing needs of civilisation, while supporters of the latter defend the primacy of social sciences and humanities, whose elitism they explain by the ability of social sciences and humanities to determine these needs and fill them with axiological content. However, this historical debate about the importance of social sciences, humanities and natural sciences continues to have a powerful influence on the status of socio-humanitarian education. At the beginning of the 21st century, this trend has been confirmed by the marginalisation of socio-humanitarian studies in the educational training of future specialists, with the status of "secondary" and "optional".

In consideration of the above, we propose to consider the phenomenon of "socio-humanitarian education" as: *an educational direction* aimed at developing an individual's worldview, ethical, cultural, legal and social competencies based on the integration of knowledge from the humanities (history, philosophy, language, culture) and social sciences (sociology, political science, law, economics); *an educational field* that combines social sciences and humanities, aimed at the comprehensive development of the individual, the formation of their value system (personal, family, social, civic, professional) and social characteristics (social awareness, social activity and social responsibility); *cultural and educational practices* that shape individuals into successful personalities, effective members of society and citizens, bearers of humanistic beliefs and moral and ethical values, critical thinking and social responsibility, active participants in cultural, socio-economic and political processes in society and the state.

In scientific discourse, the functions performed by socio-humanitarian education are not subject to doubt: *value-oriented function* shapes worldview, moral guidelines, national identity; helps to understand one's place in society, history, culture; fosters respect for

існують дві дуже давні протилежні за змістом теорії. Перша віддає перевагу "раціональним" наукам, а друга – соціогуманітарним. Представники першої обґрунтовують свою позицію значимістю і впливовістю високих технологій, що задовольняють стрімко зростаючі потреби цивілізації, а прихильники другої обстоюють першість соціогуманітарних наук, елітність яких вони пояснюють здатністю соціогуманітаристики визначати ці потреби і наповнювати їх аксіологічним змістом. Але ця історична дискусія про значимість соціальних, гуманітарних і природничих наук і досі потужно впливає на становище соціогуманітарної освіти. На початку XXI століття ця тенденція засвідчена витісненням соціогуманітаристики на маргінес освітньої підготовки майбутніх фахівців зі статусом "другорядної" та "необов'язкової".

З огляду на викладене вище, феномен "соціогуманітарна освіта" пропонуємо розглядати як: *напрямок освіти* з формування світоглядної, етичної, культурної, правової й соціальної компетентностей особистості на основі інтеграції знань з гуманітарних (історія, філософія, філологія, культурологія) та соціальних (соціологія, політологія, правознавство, економіка) наук; *освітню галузь*, що поєднує соціальні й гуманітарні науки, спрямовується на всебічний розвиток особистості, формування системи її цінностей (особистісних, сімейних, родинних, соціальних, громадянських, державницьких, професійних) та соціальних властивостей (соціальна свідомість, соціальна активність та соціальна відповідальність); *культурно-виховну практику*, що формує людину як успішну особистість, ефективного члена суспільства і громадянина, носія гуманістичних переконань і морально-етичних цінностей, критичного мислення і соціальної відповідальності, активного учасника культурних, соціально-економічних і політичних процесів у суспільстві і державі.

У науковому дискурсі не піддаються сумніву функції, що їх виконує

human rights, freedom, dignity, democracy; *culture-creating function* engages with spiritual heritage, language, art, literature, philosophy; supports the cultural memory of the nation and the development of identity; *civic integration one* promotes the development of civic awareness and activism; develops an understanding of the functions of the state, society and laws; teaches cooperation, dialogue and a responsible attitude towards social change; *communicative function* develops linguistic and social competence, the ability to discuss and express opinions publicly; develops the ability to listen, argue and engage in dialogue in a pluralistic society; *critical and analytical one* teaches critical thinking, recognising manipulation, misinformation and propaganda; helps develop the ability to analyse social phenomena from the perspective of morality, ethics and historical truth.

Many documents and scientific works define the tasks of socio-humanitarian education, which can be summarised as follows: to promote the development of morally responsible individuals capable of active life in a democratic society; to integrate individuals into the socio-cultural context at the local, national and global levels; to promote tolerance and respect for different cultures, traditions and religions; to ensure the continuity of historical memory and cultural identity; to develop the worldview, ethical and philosophical reflection necessary for making informed choices about one's position in life; to prepare citizens for active participation in social, political and cultural life. Therefore, socio-humanitarian education is not only a system of knowledge, but also a profound educational and cultural practice that shapes a person as a bearer of humanistic moral convictions, civic and social responsibility.

Conclusions and research perspectives. An analysis of contemporary domestic narratives in the study of socio-humanitarian education confirms its interdisciplinary nature and the growing interest of scholars from various scientific fields. At the same time,

соціогуманітарна освіта: *ціннісно-орієнтаційна* – формує світогляд, моральні орієнтири, національну ідентичність; допомагає усвідомити місце людини в суспільстві, історії, культурі; виховує повагу до прав людини, свободи, гідності, демократії; *культуротворча* – залучає до духовної спадщини, мови, мистецтва, літератури, філософії; підтримує культурну пам'ять нації й розвиток самобутності; забезпечує передачу культурних смислів і традицій між поколіннями; *громадянсько-інтеграційна* – сприяє становленню громадянської свідомості та активності; розвиває розуміння функцій держави, суспільства, законів; учить співпраці, діалогу, відповідальному ставленню до суспільних змін; *комунікативна* – розвиває мовну й соціальну компетентність, здатність до дискусії, публічного висловлення думки; формує вміння слухати, аргументувати, вести діалог у плюралістичному суспільстві; *критико-аналітична* – вчить мислити критично, розпізнавати маніпуляції, дезінформацію, пропаганду; сприяє формуванню здатності аналізувати явища в суспільстві з позицій моралі, етики, історичної правди.

У багатьох документах і наукових працях визначаються завдання соціогуманітарної освіти, які узагальнено можна представити так: сприяти вихованню морально відповідальної особистості, здатної до активного життя в демократичному суспільстві; інтегрувати людину в соціокультурний контекст на локальному, національному і глобальному рівнях; сприяти розвитку толерантності, поваги до різних культур, традицій і релігій; забезпечувати спадкоємність історичної пам'яті та культурної ідентичності; розвивати світоглядну, етичну, філософську рефлексію, необхідну для осмисленого вибору життєвої позиції; готувати громадянина до активної участі у суспільному, політичному й культурному житті. Отже, соціогуманітарна освіта – це не лише система знань, але й глибока виховна та культурна практика, що формує людину як носія гуманістичних

in contemporary scientific discourse, the phenomenon of "socio-humanitarian education" has characteristics that complicate its unambiguous interpretation. In particular, it is characterised by: polysemy (the presence of several meanings that change depending on the context – a list of academic disciplines, the content and process of preparing individuals for life in society, a set of learning outcomes, etc.); semantic variability (indicates blurred meanings and shifts in semantic emphasis – "humanitarian", "humanistic", and "socio-humanitarian" are often used as synonyms in the same text); conceptual uncertainty (methodological vagueness, lack of a clear, agreed interpretation of the phenomenon not only in historical and pedagogical circles, but also in other professional environments; the phenomenon of "socio-humanitarian education" remains in a zone of conceptual uncertainty due to changes in methodological guidelines); terminological instability (the term does not have a fixed or standardised meaning, which is very important in the history of pedagogy); theoretical and methodological ambiguity (socio-humanitarian education can be interpreted in different ways depending on the chosen approach – psychological, philosophical, social, etc., which is determined by its interdisciplinarity). There is still an ongoing historical debate regarding the prioritisation of social sciences and humanities versus natural sciences. At the same time, there is much greater consensus among scholars regarding the functions and tasks of socio-humanitarian education. Further consideration is required to substantiate the philosophical, psychological, pedagogical, and sociocultural aspects of socio-humanitarian education as an interdisciplinary phenomenon and to highlight the methodological and practical foundations for its study. This will allow for a comprehensive examination of this historical and pedagogical phenomenon, identifying the

моральних переконань, громадянської і соціальної відповідальності.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок.

Аналіз сучасних вітчизняних наративів у вивченні соціогуманітарної освіти засвідчує її міждисциплінарність і зростання уваги вчених різних наукових сфер. Водночас у сучасному науковому дискурсі феномен "соціогуманітарна освіта" має характеристики, що ускладнюють його однозначну інтерпретацію. Йому, зокрема, властиві: полісемія (наявність кількох значень, що змінюються залежно від контексту – перелік навчальних дисциплін, зміст і процес підготовки особистості до життя в суспільстві, сукупність результатів навчання тощо); семантична варіативність (вказує на розмитість сенсів і зміщення смислових акцентів – "гуманітарний", "гуманістичний", "соціогуманітарний" часто в одному тексті вживаються як синоніми); концептуальна невизначеність (методологічна розмитість, відсутність чіткого, узгодженого тлумачення феномена не лише в історико-педагогічному, але і в інших фахових середовищах; феномен "соціогуманітарна освіта" залишається в зоні концептуальної невизначеності через зміну методологічних орієнтирів); терміносмислова нестабільність (термін не має сталого або стандартизованого значення, що дуже важливо в історії педагогіки); теоретико-методологічна багатозначність (соціогуманітарна освіта може інтерпретуватися по-різному залежно від обраного підходу – психологічного, філософського, соціального тощо, що зумовлюється його міждисциплінарністю). Залишається активною історична дискусія щодо визначення пріоритетності соціогуманітарних і природничих наук. Водночас у визначенні функцій і завдань соціогуманітарної освіти науковці мають значно більший консенсус. Подальшого висвітлення потребує обґрунтування філософсько-світоглядних, психолого-педагогічних і соціокультурних аспектів соціогуманітарної освіти як міждисциплінарного феномена та висвітлення методологічних і практичних засад його вивчення. Це дасть змогу всебічно розглянути цей історико-педагогічний феномен, визначити

reasons for its transformation and prospects for further development. | причини його трансформації і перспективи подальшого розвитку.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Baranovska, O. (2013). Osnovni napriamy rozvytku humanitarnoi osvity v umovakh kompetentnisnogo pidkhodu [Main directions of development of humanitarian education in the context of a competence-based approach]. *Ukrainska mova i literatura v shkoli – Ukrainian language and literature at school*, 7, 51-54. Retrieved from: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/714525/> [in Ukrainian].
2. Vdovyna, O.Ya. (2002). Ideal smyrennomudriia, nenasylstva ta samorozvytku yak symvolichna struktura ukrainskoi kultury: vid Kyivskoi Rusi do sohodennia (na materialakh Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii "Obrazy svitu na porozhi novoho tysiacholittia", traven 2002 r., m. Kyiv) [The ideal of humility, non-violence and self-development as a symbolic structure of Ukrainian culture: from Kievan Rus to the present day (based on materials from the International scientific conference "Images of the world on the threshold of the new millennium", may 2002, Kyiv)]. *Praktychna filosofii – Practical Philosophy*, 2, 81-85 [in Ukrainian].
3. Humanistychna osvita [Humanistic education]. (2025). *Tovarystvo Chervonoho Khresta Ukrainy – Red Cross Society of Ukraine*. Retrieved from: <https://redcross.org.ua/humanitarian-education/> [in Ukrainian].
4. Humanitarna osvita [Humanitarian education]. (2025). *VUE – GUE*. Retrieved from: https://vue.gov.ua/%D0%93%D1%83%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%BD%D0%B0_%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0 [in Ukrainian].
5. Humanitarna osvita [Humanities education]. *Velyka ukrainska entsyklopediia – Great ukrainian encyclopedia*. Retrieved from: https://vue.gov.ua/%D0%93%D1%83%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%BD%D0%B0_%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0 [in Ukrainian].
6. Humanitarnyi [Humanitarian]. *Velykyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy – Great ukrainian interpretation dictionary*. Retrieved from: <https://slovnym.me/dict/vts/%D0%B3%D1%83%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%B9> [in Ukrainian].
7. Humanitarnyi [Humanitarian]. *Slovnym UA*. Retrieved from: <https://slovnym.ua/index.php?swrd=%D0%B3%D1%83%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%B9> [in Ukrainian].
8. *Instytut sotsiohumanitarnoi osvity (holovna) [Institute of social and humanitarian education (home)]*. Retrieved from: isgp.com.ua [in Ukrainian].
9. Kapustina, N., & Popsuienko, L. (2019). Transhumanizm yak proiekt pokrashchennia liudyny: filosofsko-etychnyi vymir [Transhumanism as a project for human improvement: philosophical and ethical dimensions]. *Yurydychnyi visnyk – Legal gazette*, 2, 94-99. Retrieved from: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c095722d-0be6-423b-ab9b-dbc17f4de937/content> [in Ukrainian].
10. Lisovyi, V.S. (2023). Humanitarni nauky [Humanities]. *Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy – Encyclopedia of modern Ukraine*. Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy, t. 6. Retrieved from: <https://esu.com.ua/article-24653> [in Ukrainian].
11. Nadybska, O.Ia. (2010). Sotsiohumanitarne piznannia u konteksti vyznachennia tsinnosti ta prioritytiv rozvytku sotsiumu [Socio-humanitarian knowledge in the context of defining values and priorities for the development of society]. *Humanitarnyi visnyk ZDIA – Humanities Bulletin of ZDIA*, 41, 83-94. Retrieved from: https://old-zdia.znu.edu.ua/gazeta/VISNIK_41_6.pdf [in Ukrainian].
12. Petrenko, L.M. (2024). Uplyv hromadianskoho suspilstva na formuvannia systemy tsinnosti suchasnoi molodi [The influence of civil society on the formation of the value

system of modern youth]. *Rozvytok profesii noi kultury maibutnykh fakhivtsiv: vyklyky, dosvid, stratehii, perspektyvy – Development of professional culture of future specialists: challenges, experience, strategies, prospects: zb. materialiv VI Vseukr. nauk.-prak. konf.* Kyiv: TOV "Iurka Liubchenka", 25-30 [in Ukrainian].

13. Petrenko-Tseunova, O. (2024). Humanitarystyka u viini za sensy i terytorii [Humanities in the war for meaning and territory]. *Ukrainskyi tyzhden – Ukrainian week*. Retrieved from: <https://tyzhden.ua/humanitarystyka-u-vijni-za-sensy-i-terytorii/> [in Ukrainian].

14. Saukh, P., & Saukh, Yu. (2009). Intelihentsiia: mizh misiieiu i prynyzhenniam [The intelligentsia: between mission and humiliation]. *Istoriia. filosofia. Relihiieznavstvo – History. Philosophy. Religious Studies*, 4, 2-8. Retrieved from: <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/4636> [in Ukrainian].

15. Saukh, P., & Saukh, Yu. (2015). Humanitarna paradyhma yak zhyttiedaina platforma suchasnoi osvity [The humanitarian paradigm as a life-giving platform for modern education]. *Kontseptualni zasady profesiinoho rozvytku osobystosti v umovakh yevrointehratsiinykh protsesiv – Conceptual foundations of professional development of the individual in the context of European integration processes*. Kyiv: NTU, 483-495. Retrieved from: <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/19169> [in Ukrainian].

16. Smolii, V., & Yas, O. (2022). Ukrainska sotsiohumanitarystyka voiennoi doby: vyklyky, perspektyvy, mozhlyvosti [Ukrainian social sciences and humanities in wartime: challenges, prospects, opportunities]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal – Ukrainian historical journal*, 4, 55-70. Retrieved from: <https://doi.org/10.15407/uhj2022.04.055> [in Ukrainian].

17. Sotsialno-humanitarna osvita [Social and humanities education]. *Natsionalnyi tekhnichnyi universytet "Kharkivskiy politekhnichnyi instytut" – National technical university "Kharkiv polytechnic institute"*. Retrieved from: <https://vstup.kpi.kharkov.ua/admission/humanitarna-osvita/> [in Ukrainian].

18. Shmyhol, M.F., vidp. red. (2018). *Sotsiohumanitarnyi potentsial osvity yak chynnyk modernizatsii ukrainskoho suspilstva [The socio-humanitarian potential of education as a factor in the modernisation of Ukrainian society]: kolektyvna monohrafiia*. Kyiv: b.v. Retrieved from: <https://surl.li/pviacn> [in Ukrainian].

19. Sotsiologia osvity [Sociology of education]. *Studlancer*. Retrieved from: https://pidru4niki.com/19240701/sotsiologiya/sotsiologiya_osviti [in Ukrainian].

20. Sotsiologia osvity: metodolohichni osnovy, tendentsii rozvytku, problemy ta perspektyvy [Sociology of education: methodological foundations, development trends, problems and prospects]. *Osvita UA*. Retrieved from: <https://osvita.ua/vnz/reports/sociology/12661/> [in Ukrainian].

21. Zhurba, K., & Reipolska, O., red. (2024). *Utverdzhennia ukrainskoi natsionalnoi ta hromadianskoi identychnosti [Affirmation of Ukrainian national and civic identity]: monohrafiia*. Kyiv: "Komprint". Retrieved from: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/741358/> [in Ukrainian].

22. Franko, I. (1993). Kharakterystyka ruskoj literatury XVI-XVII stolit [Characteristics of ruthenian literature of the 16th-17th centuries]. In O. Myshanych, vidp. red. *Yevropeiske vidrodzhennia ta ukrainska literatura XIV-XVIII st. – European renaissance and ukrainian literature of the 14th-18th centuries*. Kyiv: Naukova dumka, 360-361 [in Ukrainian].

23. Shaposhnykova, I.V. (2023). Sotsialna osvita ta yii znachennia v rozvytku suchasnoho suspilstva [Social education and its significance in the development of modern society]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Serii: ekonomika ta upravlinnia – Problems of modern transformations. Series: economics and management*, 9. DOI: 10.54929/2786-5738-2023-9-07-02 [in Ukrainian].

24. Humanitarian. (2025). *Sambridge Dictionary*. Retrieved from: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/humanitarian> [in English].

Received: May 05, 2025

Accepted: May 30, 2025